

مدل‌یابی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی

سمیه دولتی^۱

رویا کوچک انتظار^۲

زهره صادقی افجه^۳

چکیده

هدف پژوهش، مدل‌یابی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی بود. روش پژوهش مقطعی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه مدارس دولتی شهر تهران در سال ۹۹-۱۳۹۸ بودند. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای تعداد ۴۰۰ دانش‌آموز به‌عنوان انتخاب شدند. ابزارها شامل پرسش‌نامه تحول مثبت نوجوانی گلدوف (۲۰۱۴)، پرسش‌نامه خودتنظیمی مویلانن (۲۰۰۷)، پرسش‌نامه شایستگی اجتماعی فلنر (۱۹۹۰) و پرسش‌نامه پیوند والدینی پارکر (۱۹۷۹) بود. داده‌ها با استفاده از روش معادلات ساختاری مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که مدل تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی برازش مناسبی داشت و هر سه متغیر خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی بر تحول مثبت نوجوانی اثر مستقیم و معنادار داشتند ($P < 0/05$). با توجه به نتایج برنامه ریزی برای بهبود تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی ضروری است و مشاوران و درمانگران از طریق بهبود این سه متغیر می‌توانند موجب ارتقای تحول مثبت نوجوانی شوند.

واژه‌های کلیدی: تحول مثبت نوجوانی، خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی، پیوند والدینی

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی گروه

روانشناسی بالینی - تربیتی

۲. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی گروه روانشناسی بالینی - تربیتی (نویسنده مسئول)
royakentezar@yahoo.com

۳. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد ورامین، دانشکده ادبیات و علوم انسانی گروه روانشناسی و علوم تربیتی

مقدمه

نوجوانی به پهنه سال‌هایی اطلاق می‌شود که کودکی را به بزرگسالی پیوند می‌دهد. نوجوانی یکی از مهم‌ترین دوره‌های زندگی فردی و اجتماعی است، دوره‌ای حد فاصل میان کودکی و بزرگسالی که، به وسیله تغییرات قابل توجه در ظرفیت‌های شناختی، هیجانی و رفتاری و به علاوه به وسیله تغییراتی در مدرسه و تغییرات در انتظارات و فرصت‌های اجتماعی شناخته می‌شود. در طی سال‌های اخیر پژوهشگران حوزه روانشناسی از بررسی جنبه‌های منفی و نقایص انسانی فاصله گرفته و بیشتر بر ارتقای سطح سلامت و بهزیستی متمرکز شده‌اند (سلیگمن و میهالی^۱، ۲۰۱۴). سال‌های اولیه قرن ۲۱، شاهد پدیدآیی چشم‌اندازهای جدید در حوزه روانشناسی مثبت هستیم. ورود دیدگاه مثبت‌نگر به روانشناسی، سبب آغاز رویکردها و نظریه‌های جدید در حوزه روانشناسی مثبت شد. از جمله این رویکردها، رویکرد تحول مثبت نوجوانی^۲ است (مرادی و همکاران، ۱۳۹۷). این رویکرد در برگزیده واژگان جدید مبتنی بر توانمندی‌های نوجوانان می‌باشد، مفهوم تحول مثبت نوجوانی، بیانگر آنست که هر فرد نوجوان دارای ظرفیت برای رسیدن به تحول مثبت و موفق است (لرنر^۳ و همکاران، ۲۰۰۹). چارچوب‌های مختلفی برای مفهوم پرورازی تحول مثبت نوجوانی موجود است، اما چارچوبی که از همه مهم‌تر است، مدل تحول مثبت نوجوانی است که توسط لرنر و همکاران ارائه شد، در واقع تحول مثبت نوجوانی برنامه‌ای است که بر اساس آن، طی فرایندی پیگیر و منظم، با فراهم آوردن فرصت‌ها، ارتباطات و حمایت‌های لازم برای نوجوانان فراهم می‌آید (مرادی و همکاران، ۱۳۹۷). مطابق آن ۵ عامل تاثیرگذار در تحول مثبت نوجوانی عبارتند از شایستگی، اعتماد، منش، ارتباط و مراقبت که نوجوانان دارای این ۵ عامل به احتمال بیشتری با رضایت و سلامت به بزرگسالی گام می‌نهند و مشارکت بیشتری در خانواده و جامعه خود خواهند داشت شناسایی متغیرهای موثر در تحول مثبت نوجوانی مورد توجه پژوهشگران قلمروهای روانشناسی مثبت بوده است. از جمله این متغیرها، خودتنظیمی^۴ است که از ضروریات تحول مثبت نوجوانی می‌باشد، خودتنظیمی ساختاری چند بعدی متشکل از فرایندهای رفتاری، شناختی، هیجانی و فیزیولوژیک است که تمام کوشش‌های آگاهانه و یا ناآگاهانه شخص در جهت تعدیل حالات یا واکنش‌ها را دربرمی‌گیرد (ارسال^۵، ۲۰۱۰). خودتنظیمی، کنش‌ها و واکنش‌ها را در سه بخش مجزای شناخت، هیجان و رفتار تنظیم می‌کند (کاظم پور، ۱۳۹۶). خودتنظیمی پیامدهای ارزشمندی در موفقیت در زندگی دارد و فرد خودنظم دهنده هدفش بهبود توانایی‌ها و عملکردش می‌باشد (روحانی، ۱۳۹۷). لکن خودتنظیمی‌بالاتر در نوجوانان باعث شکل‌گیری تحول مثبت نوجوانی می‌شود. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که ضعف خودتنظیمی در نوجوانان مشکلات دراز مدت را در بزرگسالی پیش‌بینی می‌کند و به این نتیجه رسیدند که خودتنظیمی نقش مهمی در احساس و رشد شایستگی در نوجوانان دارد و هم‌چنین خودتنظیمی تاثیرگذاری محیط‌های پرخطر بر زندگی نوجوانان را کاهش می‌دهد (گستدتیر^۶، ۲۰۱۰؛ سیوکائل^۷، ۲۰۱۷ و شهنازی، ۱۳۹۶).

از جمله متغیرهای تاثیرگذار در تحول مثبت نوجوانی، شایستگی اجتماعی^۸ است (ابراهیمی، ۱۳۹۷).

1. Seligman & Mihalyi
2. Positive Youth Development
3. Lerner
4. Self-regulation
5. Arsal
6. Gestdttir
7. siocanel
8. Social-competence

شایستگی اجتماعی شامل مهارت‌های شناختی، انگیزشی و رفتاری است که برای رشد سالم و تطابق با محیط اجتماعی ضروری است، شایستگی اجتماعی توانایی پاسخ دادن به شیوه‌ای مناسب و انعطاف‌پذیر در شرایط اجتماعی و ارزیابی درست شخص از جایگاه اجتماعی است که بر اساس ادراک شخص از تعامل‌های اجتماعی در گذشته شکل گرفته است (عبدالخانی و همکاران، ۱۳۹۷). شایستگی اجتماعی، در فرایند رشد متحول می‌شود و رفتارهای اجتماعی بزرگسال از فرایند اجتماعی شدن دوره کودکی ریشه می‌گیرد (گرشم^۱، ۲۰۱۶). برای شایستگی اجتماعی سه جنبه مهم وجود دارد که شامل ۱- توانایی ایجاد روابط بین فردی سالم و مثبت و حل اختلافات بین فردی ۲- توسعه یک هویت صحیح ۳- جهت‌گیری شهروند مسئول و گسترش یک رابطه مثبت و حمایتی با انواع مختلف افراد از قبیل، والدین، هم‌تایان و معلمان در محیط خانه و مدرسه می‌باشد، پژوهش‌ها بر نقش شایستگی اجتماعی در ساختن تحول مثبت نوجوانی تاکید می‌کنند (لاپی اس^۲، ۲۰۰۶). شایستگی اجتماعی، ضامن سلامت افراد جامعه از کودکی تا بزرگسالی است، چرا که با سلامت روان مرتبط است. شایستگی اجتماعی در دوره نوجوانی اهمیت ویژه‌ای می‌یابد، چرا که این دوره از یک طرف با تغییرات فیزیولوژیکی و بلوغ جسمی، روحی و روانی توأم است و از سوی دیگر به لحاظ محیطی و هنجارهای اجتماعی با چالش‌های جدیدی مواجه می‌گردد. به طوری که از نوجوان انتظار می‌رود استقلال بیشتری کسب کنند. شواهد پژوهشی حاکی از آن است که شایستگی اجتماعی پایین موجب بروز رفتارهای ناسالم می‌گردد (دهقانی، ۱۳۹۷).

متغیر موثر دیگر بر تحول مثبت نوجوانی، پیوند والدینی^۳ است. محیط خانواده نخستین شبکه ارتباطی هر یک از انسان‌ها است، پژوهشگران دریافته‌اند والدین حمایتگر به فرزندان اجازه تفکر آزاد می‌دهند که این فعالیت‌ها به کسب مهارت‌های اجتماعی در فرزندان منجر می‌شود (دلنواز و همکاران، ۱۳۹۸). در خانواده‌هایی که والدین رفتارهای محبت آمیز دارند، معمولاً کودکان نیز با رفتارهای اخلاقی مثبت و احترام به دیگران رشد پیدا می‌کند (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۷). والدینی که از نظر عاطفی به فرزندان خویش نزدیک‌تر هستند و رابطه محبت‌آمیز خود را زمان‌های طولانی حفظ می‌کنند، بیشتر از والدینی که به فرزندان خود نزدیک نیستند و با آن‌ها روابط مناسبی ندارند بر فرزندان خویش تاثیر می‌گذارند. در میان بحث خانواده، متغیر پیوند والدینی به عنوان عامل اثرگذار بر تحول مثبت نوجوانی مطرح می‌شود، پیوند والدینی، به نوع و چگونگی تعامل کودک با والدین اطلاق می‌شود (نجفی، ۱۳۹۳). پیوند والدینی فرایند دلبستگی است که در سنین اولیه بین مادر و کودک شکل می‌گیرد و در نتیجه تعاملات عاطفی مکرر بین مراقب و کودک در رابطه طولانی مدت، پیوندهای عمیقی بین آن‌ها حاصل می‌شود، اما وقتی این فرایند به خوبی ایجاد نشود پیوند ضعیفی شکل می‌گیرد، به طور کلی فرزند پروری نامناسب یکی از عوامل موثر در ایجاد رفتارهای مشکل ساز در نوجوانان می‌باشد (منصوری نژاد و همکاران، ۱۳۹۴). پیوند والدینی نقش مهمی در شخصیت و کارکردهای روان‌شناختی دوران بزرگسالی ایفا می‌کند (لیما^۴، ۲۰۱۰). پژوهشی با هدف بررسی پیوند والدینی نشان داد، نوجوانانی که والدین خود را با مراقبت کم، ارزیابی کرده‌اند افسرده تر و از کیفیت نامطلوب در زندگی برخوردارند (تک یان لی^۵، ۲۰۱۲). نوجوانانی که سبک فرزندپروری خود را مستقل و آزاد ارزیابی کرده‌اند از نظر سازگاری اجتماعی در سطح بالاتری قرار دارند (اسدزاده، ۱۳۹۷). پژوهش‌ها به رابطه مثبت معنی‌دار بین پیوند صحیح والدینی و تحول مثبت اشاره کرده‌اند (آسیا

1. Gresham
2. Laups
3. Parental Bonding
4. Lima
5. Tak Yan lee

پاسانی سی^۱، ۲۰۱۵). در نهایت، تحول مثبت در پژوهش‌های روانشناختی، کشف نشده به شمار می‌آید و پژوهش‌های گسترده در حوزه روانشناسی مثبت دارای کمبود است (مرادی و همکاران، ۱۳۹۷). با توجه به نقش عوامل بافتی و فردی در شکل‌گیری تحول مثبت نوجوانی، پرداختن همزمان به نقش عوامل بافتی و فردی در تحول مثبت نوجوانی، از اهمیت و ضرورت برخوردار است و از جمله مواردی است که با بررسی و پژوهش درباره آن می‌تواند از جنبه کاربردی افق‌های جدیدی پیش‌روی متخصصان باز نماید. با توجه به ادبیات ذکر شده در زمینه تحول مثبت نوجوانی و با عنایت به اهمیت این سازه به خصوص در کاهش رفتارهای پرخطر و بالا بردن سلامت جسمی و روانی در نوجوانان (باباخانی، ۱۳۹۷). با توجه به نتایج پژوهش‌های پیشین، در حیطة مورد نظر، این پژوهش با هدف، مدل‌یابی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی انجام شد.

روش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا مقطعی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه مدارس دولتی شهر تهران در سال ۹۹-۱۳۹۸ بودند. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای تعداد ۴۰۰ دانش‌آموز به‌عنوان انتخاب شدند. پس از انتخاب نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای، برای جمع‌آوری داده‌ها بعد از ارائه توضیحات لازم درباره‌ی پژوهش و نحوه جواب‌دهی به سوالات، از شرکت‌کنندگان خواسته شد تا به پرسش‌نامه‌های زیر پاسخ‌دهند.

الف) پرسش‌نامه تحول مثبت نوجوانی: پرسش‌نامه تحول مثبت نوجوانی توسط گلدوف و همکاران (۲۰۱۴) با ۱۷ سوال طراحی شد و تحول مثبت نوجوانی را از طریق ۵ شاخصه شایستگی، اطمینان، ارتباط، منش و مراقبت اندازه‌گیری می‌کند که برای نوجوانان از اعتبار لازم برخوردار است. پایایی این ابزار، توسط میلوت (۲۰۱۴) با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۷۴. گزارش گردید. روایی این ابزار، توسط میلوت (۲۰۱۴) ۰/۶۴. گزارش گردید. این ابزار در ایران توسط بابایی و همکاران در سال (۱۳۹۶) هنجاریابی شده است و پایایی این ابزار، با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۱. و برای خرده مقیاس‌ها شامل شایستگی ۰/۵۰. اعتماد ۰/۸۶. منش ۰/۵۲. مراقبت ۰/۶۳. و ارتباط ۰/۷۹. بدست آمد و روایی این ابزار برابر ۰/۵۶. بدست آمده است. هر یک از شاخصه‌های شایستگی، اعتماد و مراقبت به وسیله سه گویه و منش و ارتباط به وسیله چهار گویه اندازه‌گیری می‌شود.

ب) پرسش‌نامه خودتنظیمی نوجوانی: پرسش‌نامه خودتنظیمی نوجوانی توسط مویلانن (۲۰۰۷) طراحی گردید. محدوده سنی این پرسش‌نامه ۱۲ تا ۱۹ سال است. ضریب پایایی این پرسش‌نامه، توسط مویلانن بررسی شده است و با آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۰. می‌باشد. روایی این پرسش‌نامه توسط مویلانن برابر ۰/۵۰. بدست آمده است. این پرسش‌نامه در ایران، توسط (کیانی) در سال (۱۳۹۵) اجرا شده است و میزان پایایی ابزار برابر با ۰/۹۱. بدست آمده است که نشان دهنده همسانی درونی مناسب سوالات پرسش‌نامه است و روایی ابزار برابر ۰/۵۲. بدست آمده است.

ج) پرسش‌نامه شایستگی اجتماعی: پرسش‌نامه شایستگی اجتماعی فلنر و همکاران (۱۹۹۰) بر اساس نظریه فلنر، ساخته شده است. این پرسش‌نامه ۴۷ آیت‌م دارد و چهار عامل (۱) مهارت‌های شناختی (۲) مهارت‌ها رفتاری (۳) شایستگی هیجانی (۴) آمایه‌های انگیزشی را می‌سنجد. پایایی این پرسش‌نامه توسط فلنر برابر با ۰/۸۸. و در بازآزمایی برابر ۰/۸۹. گزارش شد. روایی ابزار هم توسط فلنر برابر ۰/۵۸. گزارش شده است. این پرسش‌نامه در ایران، توسط (پرتدین) در سال (۱۳۸۵) هنجاریابی شده است در استان تهران بر

روی ۴۵۰ نفر اجرا شده است و چهار عامل ذکر شده به عنوان عامل‌های نهایی پرسش‌نامه مورد تأیید قرار گرفت. همسانی درونی سوالات برابر ۰/۸۴. گزارش شده است، که نشان می‌دهد مقیاس از همسانی درونی قابل قبولی برخوردار است. و علاوه بر روش همسانی درونی، برای ارزیابی پایایی مقیاس از روش بازآزمایی استفاده شد و ضریب پایایی ۰/۸۸. بدست آمد. پایایی این مقیاس به روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۸. بدست آمد، که نشان دهنده همسانی درونی مطلوب و قابل قبول است و روایی سازه برابر ۰/۸۲. بدست آمد.

۵) پرسش‌نامه پیوند والدینی: پرسش‌نامه پیوند والدینی توسط پارکر (۱۹۷۹) ساخته شده است. این پرسش‌نامه سبک‌های پیوند والدینی را می‌سنجد. این پرسش‌نامه خود توصیفی، ابزاری گذشته‌نگر است. این ابزار دارای ۲۵ سوال ۴ گزینه‌ای می‌باشد که نوجوان می‌تواند میزان موافقت خود را با آن‌ها نشان دهد. ۱۲ سوال مراقبت و ۱۳ سوال بیش از حد حمایت‌کنندگی را بررسی می‌کند. این ابزار دارای دو فرم پدر و مادر می‌باشد. پایایی آزمون توسط پارکر و همکاران (۱۹۷۹) از طریق آلفای کرونباخ برای زیر مقیاس مراقبت ۰/۶۳. و برای زیر مقیاس بیش از حد حمایت‌کنندگی ۰/۶۶. تا ۰/۸۷. به دست آمد. لوئیس (۲۰۰۵) پایایی آزمون را از طریق آلفای کرونباخ برای زیر مقیاس مراقبت ۰/۹۲. و برای زیر مقیاس حمایت‌کنندگی بیش از حد ۰/۸۷. به دست آورد. روایی آزمون توسط لوئیس (۲۰۰۵) برابر ۰/۶۰. گزارش شده است. در ایران این پرسش‌نامه توسط محمدی (۱۳۸۴) اجرا شده است. به منظور تعیین روایی پرسش‌نامه، از روش همبستگی هر سوال با نمره کل استفاده شد. نتایج همبستگی سوالات در بعد مراقبت بین ۰/۵۶. تا ۰/۷۲. و در بعد محافظت بیش از حد بین ۰/۵۲. تا ۰/۶۳. بود. پایایی این پرسش‌نامه را از روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید که ضریب پایایی حاصله به ترتیب برای ابعاد مراقبت و محافظت بیش از حد برابر ۰/۸۳. و ۰/۶۷. بود که نشان دهنده پایایی مطلوب پرسش‌نامه است.

پس از جمع‌آوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل در دو بخش توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و استنباطی (معادلات ساختاری) انجام در نرم‌افزارهای Lisrel و SPSS انجام شد.

یافته‌ها

نتایج شاخص‌های آماری میانگین، انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ منعکس شده است.

جدول ۱: شاخص‌های آماری متغیرهای پژوهش

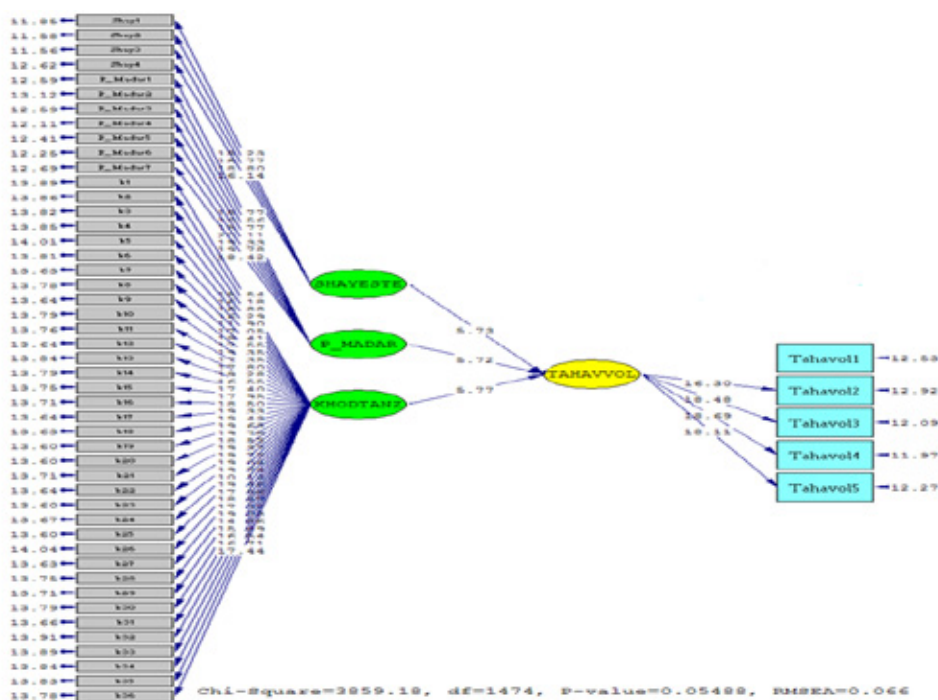
میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی	
۳,۷۱	۰,۶۰	۱,۱۹	۰,۸۵	شایستگی اجتماعی
۳,۱۵	۰,۳۱	-۰,۷۱	-۰,۲۲	خودتنظیمی
۱,۵۳	۰,۱۷	-۰,۰۶	۰,۸۴	مادر
۱,۵۳	۰,۱۵	-۰,۵۷	۰,۹۶	پدر
۲,۵۴	۰,۲۶	-۰,۳۱	-۰,۳۰	تحول مثبت نوجوانی

با توجه به نتایج جدول فوق فرض نرمال بودن تأیید می‌شود. نتایج شاخص‌های برازش مدل پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی در جدول ۲ منعکس شده است.

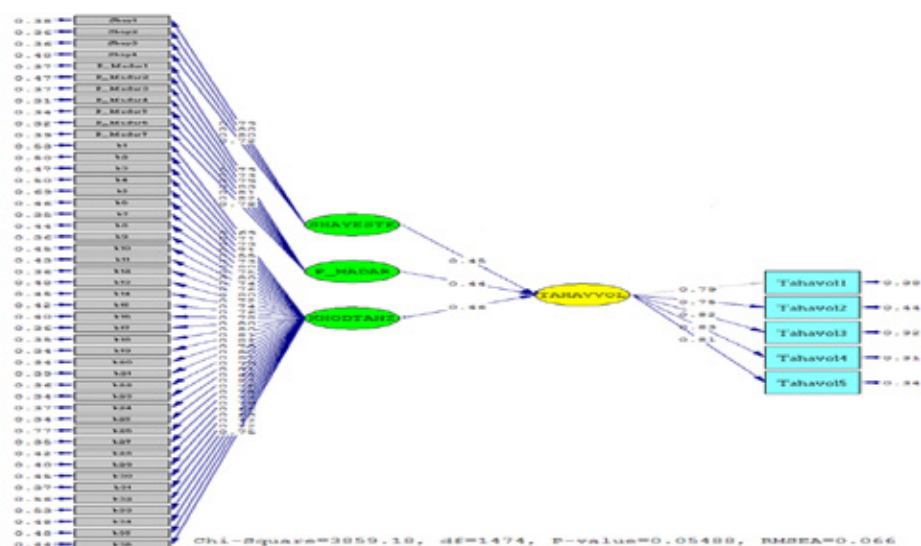
جدول ۲. شاخص‌های برازش تحلیل مسیر مدل پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی

شاخص‌های برازش		نام شاخص
حد مجاز	مقدار	Chi-square/df
کمتر از ۳	۲,۶۲	
کمتر از ۰,۱	۰,۰۶۷	RMSEA (ریشه میانگین خطای برآورد)
بزرگتر از ۰,۹	۰,۹۶	CFI (برازندگی تعدیل یافته)
بزرگتر از ۰,۹	۰,۹۵	NFI (برازندگی نرم شده)
بزرگتر از ۰,۹	۰,۹۳	GFI (نیکویی برازش)
بزرگتر از ۰,۹	۰,۹۱	AGFI (نیکویی برازش تعدیل شده)

با توجه به نتایج جدول فوق مدل برازش مناسب و مطلوبی داشت. همان‌گونه که در نتایج مشاهده می‌شود، تقریباً تمامی شاخص‌ها کفایت آماری دارند. بنابراین، با اطمینان بسیار بالایی می‌توان دریافت محقق در مورد این شاخص‌ها به برازش کامل دست یافته است. به منظور بررسی فرضیه‌های پژوهش از مدل معادلات ساختاری استفاده شد. بدین منظور، مدل پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی مادر در حالت‌های تی و ضریب مسیر در شکل‌های ۱ و ۲ منعکس شده است.

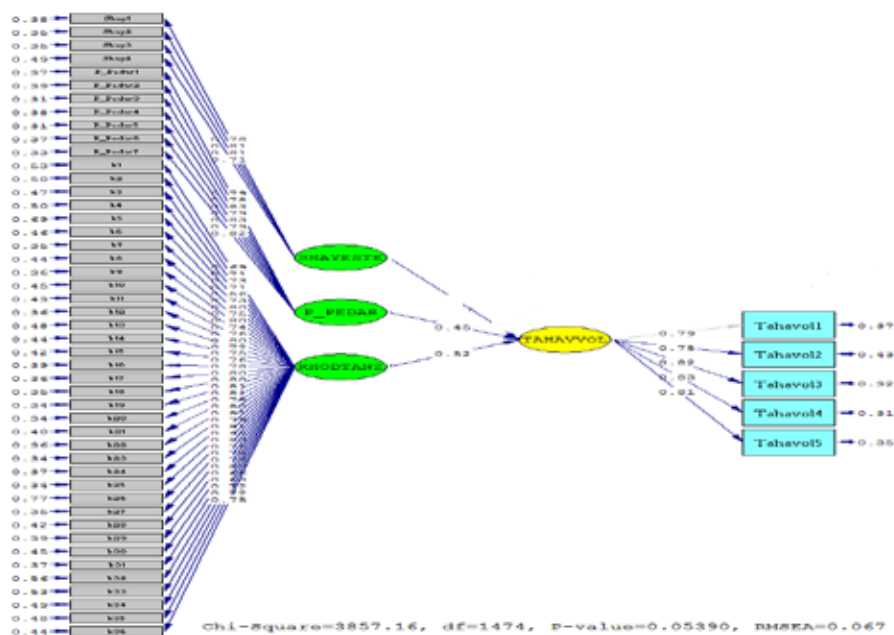

شکل ۱: مدل پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی مادر در حالت آزمون تی

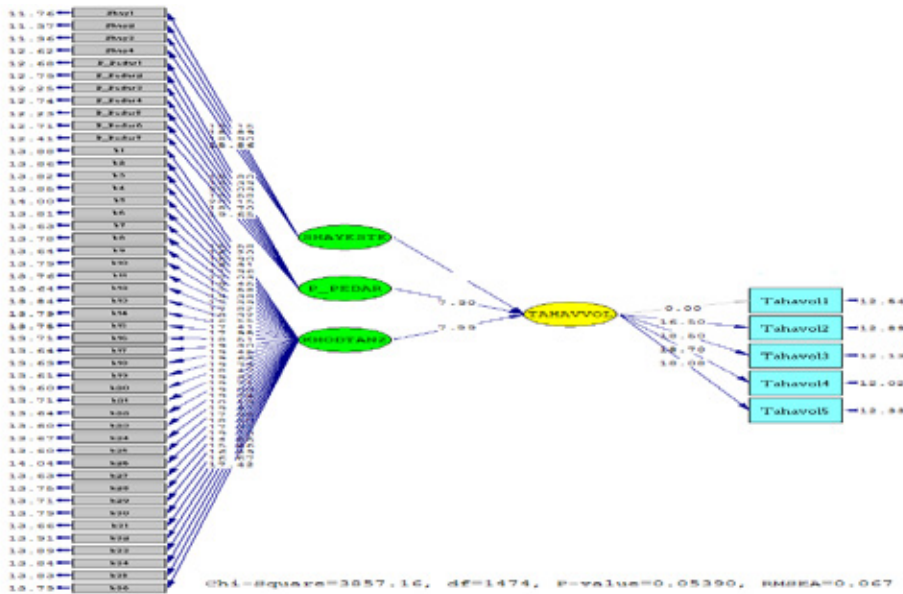

شکل ۲: مدل پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی مادر در حالت ضرایب مسیر

با توجه به نتایج شکل‌های فوق (۱ و ۲) پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی مادر معنادار است. مدل پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی پدر در حالت‌های تی و ضریب مسیر در شکل‌های ۳ و ۴ منعکس شده است.

شکل ۳: مدل پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی پدر در حالت آزمون تی

شکل ۴: مدل پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خود‌تنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی پدر در حالت ضرایب مسیر

با توجه به نتایج شکل‌های فوق (۳ و ۴) پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خود‌تنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی پدر معنادار است. نتایج ضرایب مسیرهای خود‌تنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی بر تحول مثبت نوجوانی در جدول ۳ منعکس شده است.

جدول ۳. ضرایب مسیر، مقادیر t و وضعیت آن‌ها در مدل پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی

وضعیت	مقدار t	ضریب مسیر	مسیر
تایید شد	۷,۹۹	۰,۵۲	← خود‌تنظیمی
تایید شد	۶,۵۷	۰,۴۴	← شایستگی اجتماعی
تایید شد	۷,۳۰	۰,۴۵	← تحول مثبت نوجوانی
تایید شد	۶/۵۷	۰,۴۴	← پیوند والدینی (مادر)

با توجه به نتایج جدول فوق مسیرهای خود‌تنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی (پدر و مادر) بر تحول مثبت نوجوانی معنادار است ($P < 0/05$).

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف، مدل‌یابی تحول مثبت نوجوانی بر اساس خود‌تنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند والدینی انجام شد. نتایج حاصل از پژوهش، نشان داد که پژوهش از برآزش مطلوبی برخوردار است و تحول مثبت نوجوانی را می‌شود بر اساس متغیرهای خود‌تنظیمی، شایستگی اجتماعی و پیوند

والدینی پیش بینی کرد و فرضیه‌های پژوهش مورد تایید قرار گرفت. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های دلیس‌هاتچینسون و همکاران (۲۰۱۹)، کاتالانو و همکاران (۲۰۱۹)، سان (۲۰۱۵)، باورز و همکاران (۲۰۱۴)، بوندیک و تیری (۲۰۱۴)، میلوت (۲۰۱۴)، چاند و همکاران (۲۰۱۳)، لرنر (۲۰۱۲)، بخشی و همکاران (۱۳۹۵)، کیانی (۱۳۹۵)، بخشانی (۱۳۹۵)، صالح نجفی (۱۳۹۲) و تنهای رشوانلو (۱۳۹۱) همسو بوده است. در تبیین نتایج بدست آمده از پژوهش می‌توان گفت که از آن‌جا که دوره نوجوانی با تحول همه جانبه و عمیق شخصیتی همراه است، نوجوان ابتدا باید با تغییرات بدنی سازگار شود، آنگاه ناگزیر است که با مجموعه‌ای از نظام‌های ارزشی سازگار شود و در میان شبکه گسترده (خانواده، مدرسه، دوستان و غیره) آرام آرام استقلال یابد و آماده ورود به اجتماع و ارتباط با افراد در قالب نقش‌های مختلف شود و در مکان‌های مختلف از قبیل دانشگاه، محل کار، اجتماع و خانواده حضور یابد و فعالیت نماید. تحول مثبت نوجوانی بهترین وسیله پیشگیری مشکلات مربوط به تحول رفتار نوجوانان است و در نتیجه هرچه مولفه‌های تحول مثبت نوجوانی افزایش یابد، مولفه‌های رفتار پر خطر کاهش می‌یابد. زمانی که مسیر زندگی نوجوان با ویژگی‌های تحول مثبت همراه شود، او در مسیر زندگی‌اش به سوی بزرگسال ایده آل پیش می‌رود و در این مسیر نوجوان باید در امور مربوط به خود، خانواده و اجتماع مشارکت مطلوب داشته باشد و توانایی برخورد موفقیت آمیز با چالش‌ها و موانع زندگی روزمره را کسب نموده و نقش فعال در تحول خود داشته باشد (فرزاد، ۱۳۹۵).

در تبیین یافته‌های پژوهش مبنی بر نقش خودتنظیمی در تحول مثبت نوجوانی نتیجه حاصل شد که، خودتنظیمی نقش مهمی در شکل‌گیری تحول مثبت نوجوانی دارد و نوجوان با کنترل نمودن فکر، احساسات و هیجان‌های خود در مسیر رسیدن به هدف‌های خود می‌تواند گامی به سوی تحول مثبت نوجوانی بردارد.

در کنار خودتنظیمی، شایستگی اجتماعی نیز متغیری است که با توجه به نتایج بدست آمده از پژوهش می‌تواند پیش‌بینی کننده تحول مثبت نوجوانی باشد، کسب مهارت شایستگی اجتماعی در طی دوران ابتدایی زندگی شخصی به پرورش این مهارت در طی دوران بعدی رشد کمک می‌کند (ارسال، ۲۰۱۰). از منظر تحول مثبت نوجوانی سطوح پایین شایستگی اجتماعی و مهارت‌های بین فردی ضعیف منجر به بروز رفتارهای خطر ساز و ضد اجتماعی در افراد خواهد شد. مهارت‌های اجتماعی مثبت متغیری مهم برای تحول اجتماعی سالم محسوب می‌شود، نوجوانان دارای شایستگی اجتماعی بالا دارای خودپنداره قوی‌تری هستند و می‌توانند به خوبی با همسالان خود ارتباط برقرار کنند (علامه، ۱۳۹۴). نوجوانانی که از شایستگی اجتماعی بیشتری برخوردارند، در مدرسه از خود، پیشرفت بیشتری نشان می‌دهند و نمرات بهتری کسب می‌کنند، پرورش شایستگی اجتماعی می‌تواند رشد شناختی و مدیریت رفتار را بهبود بخشد. بین شایستگی اجتماعی و برون داده‌های مثبت زندگی در آینده نوجوانان مانند ازدواج و اشتغال موفق، ارتباط معنی‌داری وجود دارد و کمبود شایستگی اجتماعی در نوجوانان با رفتارهای پرخطرانه مانند زورگویی ارتباط دارد. مهارت‌های اجتماعی مثبت متغیری مهم برای تحول اجتماعی سالم محسوب می‌شود. مایز (۲۰۱۰) نشان داد که شایستگی اجتماعی می‌تواند، تحول مثبت نوجوانی را تقویت نماید و استرس را کاهش دهد. ادراک شایستگی اجتماعی، می‌تواند انگیزه دانش‌آموزان را برای درگیر شدن در تکالیف تحولی و چالش‌های زندگی و شرایط مطلوب ترغیب کند و نوجوانان با ادراک شایستگی بالا کارکردهای سازگارانه مناسبی دارند. بنابراین می‌توان عوامل انگیزشی مانند اعتماد و اطمینان دانش‌آموزان به توانمندی‌های خویش را از عوامل پیش‌بینی کننده تحول مثبت نوجوانی در نظر گرفت. یکی از مولفه‌های بعد بیرونی و مهم در روند تحول مثبت نوجوانی که مبتنی بر نتایج پژوهش می‌باشد، پیوند والدینی است، خانواده اولین بافت

و زمینه‌ای است که دانش‌آموز آن را تجربه می‌کند و اصول اساسی زندگی را می‌آموزد، نخستین جایی است که فرد محبت را در آن دریافت می‌کند (بارانی و همکاران، ۱۳۹۹). والدین به عنوان اولین عامل جامعه‌پذیری کودکان با نوع پیوند خود با آنان نقش مهمی در رشد و تحول روانشناختی فرزندان خود ایفا می‌کنند. شیوه رفتار والدین به طور عمده‌ای می‌تواند بر بازداری یا ارضا نیازهای روانشناختی نوجوان موثر باشد. تجربه روابط مناسب با والدین و پرورش در فضایی منظم و آرام به بهزیستی روانی و جامعه‌پذیری کمک می‌کند. افراد نیاز دارند به والدین خویش احساس تعلق نمایند و در روابط خود با آنان احساس امنیت کنند. بر این اساس والدینی که به نیازهای فرزندان خود حساس بوده و رفتار صمیمی و گرم، توأم با تشویق نسبت به آنان داشته باشند، با ایجاد امنیت خاطر نیاز به تعلق را در آنان ارضا خواهند کرد که این به نوبه خود سطوح بالایی از تحول مثبت نوجوانی را ایجاد می‌کند (نوروزی، ۱۳۹۳). پیرو تبیین یافته‌های پژوهش، نوجوانان با والدینی که حامی خودمختاریشان هستند و هم‌چنین گرم و پذیرا هستند، سطح بالاتری از تحول مثبت نوجوانی را گزارش می‌کنند. والدین حمایتگر، در حد پاسخگو و متعادل به مسائل نوجوانان به مثابه یک عامل بیرونی بوده و نوجوانانی که پیوند بالا با کارکردهای والدینی نامطلوب را گزارش می‌دهند در مقایسه با نوجوانانی که پیوند والدینی مطلوب گزارش می‌دهند، مشکلات بهداشت روانی و رفتارهای مشکل‌دار بیشتری دارند. ناسازگاری نوجوانان تا حدودی متأثر از پیوند والدینی نامناسب است. نوجوان به مراقبت و حمایت هر کدام از والدین در حد مناسب خود نیاز دارد و باید به او کمک شود تا به استقلال همه‌جانبه برسد. نحوه رفتار والدین و پیوند والدینی به تکامل شخصیت نوجوان و قرار گرفتن در تحول مثبت نوجوانی کمک می‌کند (موسوی، ۱۳۹۳). در نهایت با استناد به نتایج بدست آمده از این پژوهش مشخص گردید که، تحول مثبت و رشد یافتگی نوجوان در صورتی قابل پیش‌بینی است که منابع و قرارگاه‌های فردی و محیطی در کنار هم، در راستای مسیر تحولی آنان از ویژگی‌های حمایت‌گر و مثبتی برخوردار باشند و غنی‌سازی سیستم‌های خانواده و ویژگی‌های شخصیتی مطلوب افراد باعث شکل‌گیری تحول مثبت در نوجوانان می‌گردد (ارسال، ۲۰۱۰).

برخی از محدودیت‌های این پژوهش عبارت است از اینکه تعمیم‌پذیری نتایج به جامعه پسران محدود است و اینکه تعمیم‌پذیری نتایج به شهرهای دیگر نیز محدود می‌باشد. بر مبنای نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های دیگر بر روی جامعه پسران و هم‌چنین در شهرهایی به غیر از تهران انجام شود و هم‌چنین پیشنهاد می‌شود از متغیرهای مدل پژوهش برای ایجاد و یا افزایش تحول مثبت در نوجوانان استفاده شود. پیشنهاد می‌شود توسط آموزش و پرورش کارگاه‌های آموزشی برای والدین و معلمان به منظور افزایش ارتباط موثر و سالم با دانش‌آموزان و افزایش تحول مثبت نوجوانی و کاهش رفتارهای خطرناک انجام شود.

منابع

- ابراهیمی، علی. (۱۳۹۷). طراحی و آزمون الگویی از پیش‌بینندها و پیامدهای مهم خودتنظیمی در محیط کار. مجله دستاوردهای روانشناختی، ۲۴ (۴)، ۴۹-۵۷.
- اسدزاده، حسن و بسطامی، معصومه. (۱۳۹۷). بررسی شیوه‌های فرزندپروری ادراک شده با خودتنظیمی تحصیلی دانش‌آموزان. مجله پژوهش پرستاری ایران، ۵۵ (۱۱)، ۹-۱۵.
- بابا‌خانی، نرگس و بدیعی، حانیه. (۱۳۹۷). مقایسه مولفه‌های سازگاری اجتماعی، مهارت‌های خودتنظیمی هیجانی و راهبردهای مقابله‌ای در موقعیت‌های استرس در زنان بزهکار و عادی. مجله پژوهش‌های انتظامی - اجتماعی، زنان و خانواده، ۱۰ (۲)، ۵-۲۴.

- بارانی، حمید، درخشان، معراج و اناری نژاد، عباس. (۱۳۹۸). جو عاطفی خانواده و بی‌صدافتی تحصیلی: نقش واسطه‌ای خودپنداشت تحصیلی. فصلنامه روانشناسی تحولی، ۱۶ (۶۱)، ۹۷-۱۰۸.
- تنهای رشوانلو و فرهادی، حجازی الهی. (۱۳۹۱). درگیری، حمایت از خود مختاری و گرمی‌پدر و مادر: پیش‌بینی کننده‌ی عزت نفس نوجوانان. مجله علوم رفتاری، ۴ (۲)، ۳۴۳-۳۵۰.
- دلنواز، زهرا، البرزی، محبوبه و خوشبخت، زیبا. (۱۳۹۷). الگوهای ارتباطی خانواده و جو یادگیری با حل مساله خلاق. فصلنامه روانشناسی تحولی، ۱۵ (۵۷)، ۴۴-۵۷.
- دهقانی، یوسف؛ حکمتیان فرد، صادق و کامران، لیلا. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش تاب‌آوری بر شایستگی اجتماعی و عزت نفس دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری. مجله مطالعات ناتوانی، ۸ (۲۸)، ۱۴-۲۰.
- روحانی، عباس؛ مرادی، روح اله (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش راهبردهای خودتنظیمی بر خودکارآمدی، انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر متوسطه دوم شهرستان اصفهان. فصلنامه روانشناسی تحلیل شناختی، ۳۵ (۴)، ۲۱-۳۲.
- شهنازی، حسین و جلیلی پور، نرگس. (۱۳۹۶). بررسی رابطه هوش هیجانی با سلامت عمومی، خودکارآمدی، خودتنظیمی و عزت نفس دانش‌آموزان دبیرستان‌های دولتی شهر اصفهان. مجله تحقیقات نظام سلامت، ۱۳ (۲)، ۱۶۳-۱۵۶.
- صابری فرد، فرشته. (۱۳۹۸). رابطه جو عاطفی خانواده با خودتنظیمی هیجانی و تاب‌آوری در دانشجویان دانشگاه آزاد مشهد. مجله روانشناسی و روانپزشکی شناخت، ۶ (۱)، ۶۳-۴۹.
- عبدالخانی، احمد؛ ولوی، پروانه و هاشمی، جلال. (۱۳۹۷). بررسی تجربه زیسته شایستگی اجتماعی در دانش‌آموزان مقطع متوسطه، مجله علوم تربیتی و روانشناسی، ۱ (۳)، ۵۴-۳۹.
- علامه، عاطفه و حاجی یخچالی، علیرضا. (۱۳۹۴). مقایسه خودکارآمدی در تعامل با همسالان و شایستگی اجتماعی در دانش‌آموزان پسر با رفتارهای پرخطرانه و عادی. مجله دانشگاه پیام نور، ۴ (۲)، ۱۰۲-۱۲۳.
- فرزاد، ولی اله. (۱۳۹۵). مدل یابی رابطه راهبردهای خود مدیریت زندگی، ادراک از شیوه فرزند پروری و تحول مثبت جوانی با سرزندگی تحصیلی. پایان نامه کارشناسی ارشد، موسسه غیر انتفاعی عالی دانشگاه امام رضا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- فیاضی، گلناز. (۱۳۹۶). بررسی رابطه ساختار خانواده با تکامل مثبت نوجوانان. پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی، ۲ (۱)، ۳۴-۲۳.
- کاظم پور، اسماعیل؛ قدیری، ندا و اسلامی، سهیلا. (۱۳۹۶). تاثیر آموزش راهبردهای خودتنظیمی بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، ۱۱ (۳)، ۱۲۳-۱۱۱.
- کرامتی، انسی؛ شهامت ده، فاطمه و خسروی، حسین. (۱۳۹۰). بررسی محیط اجتماعی (جو مدرسه) و میزان خودتنظیمی در دانش‌آموزان دبیرستانی. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۲۳ (۸)، ۱۵۳-۱۳۳.
- کیانی، قربان. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر شایستگی اجتماعی، عملکرد در تکالیف نظریه ذهنی و کمک طلبی دانش‌آموزان پسر دوره‌ی دوم ابتدایی دارای ناتوانی‌های یادگیری. مجله دستاوردهای روانشناختی، ۲۲ (۱)، ۱۸۶-۱۷۳.
- مرادی، خدیجه؛ اسدزاده، حسن؛ کرمی، ابوالفضل و نجفی، محمود. (۱۳۹۷). ویژگی‌های روانسنجی سیاهه تحول مثبت نوجوانان. مجله روانشناسی تحولی، ۱۴ (۵۵)، ۳۲۷-۳۱۵.
- منصوری نژاد، راضیه؛ بهروزی، ناصر و شهینی بیلاق، منیجه. (۱۳۹۷). رابطه‌ی علی پیوند والدینی با

- قلدري در مدرسه با ميانجی گری ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموز و کیفیت ارتباط معلم- دانش‌آموز در دانش‌آموزان پسر سال دوم دبیرستان شهر اهواز: یک مدل پیشنهادی. مجله علوم تربیتی و روانشناسی، ۲ (۶)، ۴۱-۶۲.
- موسوی، راضیه و محمودیان، طاهره. (۱۳۹۶) بررسی رابطه بین پیوند والدینی و تصویر بدنی در افراد چاق و دارای اضافه وزن. مجله پژوهش پرستاری ایران، ۱۲ (۶)، ۷۲-۶۵.
- نجفی، مهسا. (۱۳۹۳). رابطه ادراک از روابط والدینی و تحول مثبت نوجوانان، همایش ملی چالش‌های خانواده ایرانی، دانشگاه الزهرا.
- نوروزی قصرالدشتی، سوسن و سامانی، سیامک. (۱۳۹۷). پیش‌بینی مهارت‌های شهروندی کودکان بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده و خودکارآمدی والدین. مجله دستاوردهای روانشناختی، ۲ (۱)، ۲۰-۱۲.
- نوروزی، زیبا و محمدی، مسعود. (۱۳۹۳). پیش‌بینی افسردگی پس از زایمان بر اساس سابقه اضطراب، افسردگی و پیوند والدینی در زنان زایمان کرده مراجعه کننده به مراکز بهداشتی - درمانی شیراز. نشریه علوم پزشکی رازی، ۲۷ (۲۱) ۱۰-۱۳.
- Arsal, Z. (2010). The effects of diaries on self-regulation strategies of preservice science teachers. *International Journal of Environmental & Science Education*, 5(1), 85-103.
- Bowers, E. P., Johnson, S., Buckingham, M., Gasca, S., Warren, D. J., Lerner, J. V., & Lerner, R. M. (2014). Important non-parental adults and positive youth development across mid-to Late-adolescence: The moderating effect of parenting profiles. *Journal of Youth and Adolescence*. 43(6), 897-918.
- Bundick, M. J., & Tirri, K. (2014). Student Perceptions of Teacher Support and Competencies for Fostering youth Purpose and Positive Youth Development: Perceptives from Two Countries. *Applied developmental Science* 180(3), 148-162.
- Chand, N., Farruggia, S., Dittman, C., Ting Wai, J. C., & MattheW, S. (2013). Promoting Positive youth development through a brief Parenting intervention Program. *Youth Studies Australia*, 32(1), 29-36.
- Catalano, R. F, & Berglund, M. L. (2019). Positive youth development in the United States: research findings on evaluations of Positive youth development Programs. *Annals of the American Academy of political and Social Science* , 591, 98-124.
- Ciocancel, O., Power, K., Eriksen, A., & Gillings, K. (2017). Effectiveness of positive youth development interventions : A meta- analysis of randomized controlled trials. *Journal of youth and adolescence*, 46(3), 483-504.
- Delyse Hutchinson, M., & Adrienne B. (2019). Adolescent care-orientation and positive development in young adulthood. *Journal of Adolescent Health*, 64, 63-69.
- Domino, T. (2012). Measuring the impact of alternative approach to school bullying *Journal of School Health*, 83, 430-437.
- Geštsdottir, S., & Lerner, R. M. (2010). Positive development in adolescence: The development and role of intentional self-regulation. *Human Development*, 51(3), 202-224.
- Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (2016). The relationship between adaptive behavior and social skills. *J Spec Educ*, 21(1), 167-181.

- Heinze, H. J. (2013). Beyond a bed : support for positive development for youth residing, children & youth services Review, 35(2), 278-286.
- Lafover, T. (2017). The Role of Executive Function, Social competence, and Emotional control. *The Journal of Early Adolescence*, 38(9), 1236-1264.
- Lerner, J. V., Phelps, E., Forman, Y. E., & Bowers, E. P. (2009). *Positive youth development*. John Wiley & Sons, Inc.
- Lerner, R. M., & Steinberg, L. (2013). *Handbook of adolescent developmen*. John Wiley & Sons.
- Lima, A.R., Mello, M., & Smavi, A. (2010). The role of early parental bonding in the development of psychiatric symptoms in adulthood. *Current Opinion Psychiatry*, 23, 383-381.
- Milot, A. (2014). *Positive youth development as a framework for examining the relationships between conformity to gender norms, social support, and adolescent mental health*. Doctoral dissertation, Boston College. Lynch School of Education.
- Mize, J. (2005). Social skills intervention and peer relationship difficulties in early childhood. Comments on Bierman and Erath, Manz and McWayne, and Odom. *Encyclopedia on Early Childhood Development*. Montreal, Quebec: Centre of Excellence, 1-7.
- Sanders, J., Munford, R., Thimasarn-Anwar, T., Liebenberg, L., & Ungar, M. (2015). The role of positive youth development practices in building resilience and enhancing well-being for at-risk youth. *Child Abuse & Neglect*, 42, 40-53.
- Seligman, M. E., & Mihalyi, M. (2014). *Positive Psychology: An introduction*. Springer Netherlands: Netherlands.
- Sun, R. C. (2015). Student misbehavior in Hong Kong: The prective role of positive youth development and school satisfaction. *Applied Research in Quality of Life*, 6, 1-17.
- Lee, T. Y., & Lok, D. P. (2012). Bonding as a positive youth development construct: A conceptual review. *The Scientific World Journal*, 17, 12-20.
- Theokas, C., Almerigi, J. B., Lerner, R. M., Dowling, E. M., Benson, P. L., Scales, P. C., & Von Eye, A. (2005). Conceptualizing and modeling individual and ecological asset components of thriving in early adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 25(1), 113-143.

